

cidentalització a Turquia són els més oposats a l'adhesió a la UE. Bona part de la cúpula militar i els partidaris d'una visió "de seguretat" de la política turca veuen amb mals ulls la pèrdua de poder de l'MGK i el traspàs de competències a Brussel·les. Al mateix temps, els militars rebutgen qualsevol pressió de la

UE sobre la política interna de Turquia, una nació "en peu de guerra" contra els enemics interiors. Així, l'MGK s'ha posicionat diverses vegades en contra del compliment dels criteris de Copenhagen, destinats a garantir el respecte de la democràcia, els drets humans, els drets de les minories i la seva protecció,

a més de l'existència d'una economia de mercat.

Al capdavant, l'adhesió a la UE podria comportar una vertadera ruptura en els equilibris polítics i institucionals encara vigents.

Jordi Tejel

Incertesa sobre l'economia

Els números del país s'han recuperat, després de la greu crisi de l'any 2001. Tot i així, l'èxit de les reformes estructurals encetades per l'actual executiu necessita una estabilitat política que dependrà, en gran mesura, de la decisió de la UE.

Novembre del 2000: durant una reunió del Consell Nacional de Seguretat (MGK), el president de la República turca, Ahmet Necdet Sezer, acusa el seu primer ministre, Bulent Ecevit, d'estar "enfangat" en la corrupció. Ecevit convoca tot seguit una conferència de premsa i critica el president de manera virulenta. Uns minuts més tard, més de 10.000 milions de dòlars fugen de Turquia. Les especulacions sobre la lliura turca, que perd més de la meitat del seu valor en alguns dies, i dels tipus d'interès a curt termini, obliguen el Govern a adoptar un nou programa de reajustament.

El "tractament de xoc" de Kemal Derwis, ministre d'Economia turc, atura la sangia de les finances turques, però a un preu molt alt: mentre que la inflació s'acosta al 80%, l'economia recula més del 9,5%, amb la qual cosa provoca la crisi més important des de la Segona Guerra Mundial. El deute exterior sembla fora de control: dels 115.600 milions al principi del 2000 passa a 126.000 milions el 2002. Si l'explosió social tan temuda no té lloc, la corrupció, l'especulació, la crisi i l'empobriment generalitzat de la població turca susciten un gran sentiment de malestar arreu del país.

Dos anys més tard, les eleccions legislatives marquen el crepuscle de la classe política turca. Les velles figures, com Ecevit i Erdogan, com també els líders

ligats a l'establishment, són esborrades del mapa polític. Només dos partits obtenen representació al Parlament: el nou AKP de Recep Tayyip Erdogan (Partit de Justícia i de Desenvolupament), amb el 34,26% dels sufragis, i el CHP (partit socialdemòcrata), de Deniz Baykal, amb un 19,4%. El sistema electoral instaurat després del cop d'estat del 1980 deixa fora de l'hemicicle el 46% dels sufragis restants. A partir d'aquest moment, l'economia turca torna a recuperar-se. Tot i així, la inestabilitat macroeconòmica i la manca de previsió, alimentades bàsicament per una forta inflació endèmica, impedeixen a aquest país d'arribar al ple rendiment tot i ser un centre important de producció i d'exportació regional.

El gran pes del model kemalista.

A principi dels anys trenta, enmig d'un clima internacional cada cop més proteccionista, el Govern turc dirigit per Mustafà Kemal adopta una política d'industrialització que acorda una funció primordial a l'estat. El control de l'estat s'efectua mitjançant les empreses estatals amb un pes considerable en sectors com l'agricultura, els transports i les comunicacions. L'estat, controlant les importacions, regula l'activitat del sector privat turc. La política de liberalització econòmica i d'obertura a l'exterior, iniciada durant els anys vuitanta i aprofundida per la construcció de la unió duanera amb la UE, ha provocat el

desenvolupament del sector privat, en el qual les pimes formen la columna vertebral de l'economia turca.

Si les disparitats socials i regionals són grans, amb una producció industrial centralitzada a la regió de Marmara, el procés de liberalització econòmica ha permès a Turquia de dotar-se d'una classe dinàmica d'empresaris privats. Així, el sector privat es troba a l'origen del 80% del valor afegit. Les empreses de 250 treballadors constitueixen la pedra angular de l'economia turca. Aquestes empreses, generalment familiars, compleixen una funció d'amortidors, ja que posseeixen una gran capacitat d'adaptació a les evolucions del mercat. Tot i així, aquest tipus d'empresa pateix un accés limitat al crèdit, pel sacrifici que ha de fer el sector privat en benefici de les necessitats de finançament del sector públic. A més, el pes de l'estat encara es fa sentir especialment a les indústries de base i al sector bancari.

Els sectors dinàmics. Entre el 1997 i el 2001, la part de l'agricultura en el valor afegit total ha passat del 13,8% al 12,1%. El nombre de persones ocupades en el sector primari ha reulat del 40,8% el 1997 al 35,4% el 2001. Malgrat aquesta disminució, l'agricultura continua tenint un paper decisiu com a sector "refugi" pels aturats durant els períodes de crisi. La nova política agrícola, adoptada el 2000, ha iniciat una reforma ambiciosa del sector amb el suport del Banc Mundial. D'aquesta manera, Turquia ha optat per un sistema d'ajudes directes als agricultors i ha suprimit progressivament les subvencions als intermediaris i el sistema de crèdit. Aquesta modernització de l'agricultura turca pot servir de base per a l'entrada d'aquest país a la PAC, la política agrícola comuna, tot i que encara calen millores de l'estructura de producció i la modernització dels mètodes de producció. De fet, cal buscar la vitalitat de l'economia turca en els sectors de l'automòbil i el tèxtil.

A Turquia, el sector automòbil es troba dominat per les empreses estrangeres, el 90% de les quals són europees. Alguns constructors, com ara Renault i Fiat, instal·lats al país des del anys setanta, han modificat l'estratègia per fer de Tur-

quia un centre de producció internacional. Turquia disposa d'un bon nombre d'avantatges: mà d'obra qualificada i barata, infraestructures suficients i fiscalitat favorable. Així, per exemple, no hi ha cap impost sobre les exportacions de vehicles des de Turquia.

Per la seva banda, el sector del tèxtil ocupa el 40% de la mà d'obra industrial. A partir del 1987, Turquia —que exportava essencialment productes tèxtils— s'ha orientat cap a l'exportació de productes de vestir. I avui dia el país se situa en el novè lloc del món en aquest sector, per darrere de la Xina, els Estats Units, l'Índia, el Pakistan, Taiwan, el Brasil, Corea del Sud i Indonèsia, i n'és exportadors a 130 països, dos terços dels quals són a la UE.

Les empreses de 250 treballadors, generalment familiars, constitueixen la pedra angular de l'economia turca

De fet, les relacions entre la UE i Turquia són intenses malgrat l'ambigüitat política d'ambdues parts. Turquia és l'únic estat que no és membre de la UE lligat a aquesta per una unió duanera. La llibertat de mercat a l'interior de l'espai de la unió duanera i l'alineament respecte de la política comercial comuna han augmentat considerablement el grau d'obertura de l'economia turca. Des del gener del 2001, i per certs productes, Turquia aplica els mateixos drets duaners que la Unió cap a països tercers. La UE ha esdevingut el soci comercial més important de Turquia. La meitat de les exportacions turques van destinades a la UE, mentre que Turquia continua comprant-li una mica menys de la meitat de les seves importacions. Tot i així, l'eco-

nomia turca roman força fràgil i sensible a les crisis polítiques.

L'altra cara de la moneda. L'economia turca es caracteritza per una successió de períodes de creixement ràpid a curt termini i per una forta inflació endèmica que impedeix tota perspectiva de creixement a llarg termini. A final del 1999, el Govern d'Ankara llançà un ambiciós programa d'estabilització, destinat a reduir els nivells d'inflació per sota del 10% per al 2002. El programa es basava sobre tres pilars: control ferm de la política monetària i dels tipus de canvis, reformes estructurals destinades a liberalitzar i modernitzar l'economia, i, finalment, sanejament de les finances públiques per reduir la tendència inflacionista. Però la crisi del 2001 ha tornat a demostrar la fragilitat del sector bancari i el creixement ràpid dels desequilibris externs.

Per sortir de la crisi, el Govern turc ha hagut d'arribar a un nou acord amb l'FMI (Fons Monetari Internacional) de tres anys amb l'objectiu de posar remei als problemes estructurals de l'economia turca, incloent-hi la liberalització dels mercats de l'agricultura i de l'energia, i també la lluita contra les ingerències polítiques, font principal de la inestabilitat econòmica. Els primers resultats es comencen a fer sentir: la disciplina pressupostària i la transparència dels comptes del sector públic milloren, les pressions inflacionistes disminueixen, i la banca central ha esdevingut més independent. La producció interior bruta (PIB) de Turquia és una de les més dinàmiques del món, amb un índex de creixement del 13,5% en el darrer semestre. La inflació, per la seva banda, ha continuat baixant.

Malgrat aquest ritme excepcional, Turquia és encara avui dia un país en desenvolupament, com ho prova la renda per habitant, de 2.490 dòlars, contra els 5.024 dòlars de mitjana als deu països que s'han adherit darrerament a la UE i els 23.088 al si de l'Europa dels 15. Tot i el retorn del creixement, els nivells d'atur mantenen una línia ascendent, en gran part per la modernització de la producció industrial i agrícola, per apropar-se a un nivell oficial del 12% el 2004. Un índex d'atur que no té en compte l'atur real i el pes important de l'economia submergida.

Les diferències regionals, a més, són escandaloses. Si des de la creació de la República turca, el 1923, hi va haver una clara voluntat de marginalitzar les regions kurdes respecte a la resta del país, els quinze anys de guerra entre el PKK i el Govern han submergit l'est del país en una situació econòmica força di-

fícil. Només el 3,6% de les indústries es troben al Kurdistan turc. Encara és més: les regions més pobres de Turquia, totes kurdes, presenten un PIB similar, 300 dòlars, a certs països africans. La guerra també va significar una inversió desmesurada de l'estat en armament, cosa que ha provocat tendències inflacionistes.

Si Turquia vol formar part de la UE haurà de continuar amb les reformes macroeconòmiques engegades el 1999, acompanyades d'una reducció de les desigualtats regionals i d'una recerca d'estabilitat política.

Jordi Tejel

Què vol dir ser "turc" al segle XXI?

La perspectiva d'una acceptació de l'adhesió turca a la UE aquest 17 de desembre ha obert les portes a un debat sense precedents sobre la necessària redefinició de la identitat turca. El mateix Govern d'Ankara ha donat suport a la creació d'un grup de treball format per intel·lectuals, membres d'ONG i polítics turcs per proposar mesures legals, però també simbòliques, per integrar les diferents "minories" dins del concepte de ciutadania turca. Tanmateix, les reaccions airades de la cúpula militar i d'alguns líders ultranacionalistes davant l'informe presentat per aquest grup de treball demostren que alguns sectors de la societat turca encara no estan preparats per assumir el caràcter plurinacional i pluri-religiós del país hereu de l'imperi otomà.

Els "traïdors" a la pàtria. La tensió entre les "dues Turquies" va arribar al seu punt culminant l'1 de novembre, durant la roda de premsa convocada per la comissió consultativa sobre els drets humans lligada al primer ministre turc, Recep Tayyip Erdogan. Les pressions dels cercles conservadors d'Ankara van ajornar la presentació del text polèmic els darrers divuit mesos. Només alguns minuts després de l'obertura de l'acte un dels membres del grup de treball s'acostava al president de la comissió per prendre-li l'informe i estripar-lo davant de les càmeres de televisió, amb la qual

cosa denunciava un complot contra la unitat de Turquia.

El gest, però, no responia a un acte espontani. Un dia abans, els generals turcs s'havien mostrat completament oposats als resultats de la comissió, havien qualificat els seus membres de "traïdors" a la pàtria i amenaçaven amb una intervenció directa en la política turca si algunes de les mesures de l'informe es portaven a la pràctica. El mateix ministre d'Afers Estrangers, Abdullah Gul, prenia distàncies respecte a la comissió i condemnava algunes de les seves propostes considerades massa agosarades. Què és el que havia suscitat les ires dels nacionalistes turcs?

El document, de set pàgines, afirma que la política tradicional de Turquia cap a les minories ètniques i religioses no respecta les normes universals en la matèria. Els autors proposen reformes més profundes de la Constitució i altres textos legals per alinear la política turca en aquesta matèria a la legislació dels països de la UE. L'informe titlla de "paranoia" l'oposició d'alguns sectors de la classe política turca al reconeixement de certs drets a les minories ètniques, com els kurds, i denuncia la discriminació practicada contra les minories religioses, en especial dins de l'estat.

La proposta més contestada ha estat, però, la necessitat de canviar el concepte de "turquicitat". Així, els autors de l'informe suggereixen abandonar el nacionalisme turc com a ideologia de la

Islamistes moderats,
kurds i alevis
estan condemnats
a entendre's sobre
una nova definició
de la identitat turca
per fer front
al potent 'lobby'
conservador
que encapçalen
pels militars.